

Магістр 2 року навчання
факультету менеджменту та маркетингу ХНЕУ

ПОНЯТТЯ ТА СТРУКТУРА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Розглянуто основні підходи до визначення інтелектуального капіталу підприємства, які виділяють вітчизняні та іноземні науковці, на основі яких автором було запропоновано узагальнене визначення даної категорії. Також проаналізовано структуру інтелектуального капіталу підприємства та її складові частини.

Аннотация. Рассмотрены основные подходы к определению понятия интеллектуального капитала предприятия, которые выделяют отечественные и зарубежные авторы, на основании которых автором было предложено обобщенное определение данной категории. Также проанализированы структура интеллектуального капитала предприятия и ее составные части.

Annotation. The main approaches to the definition of intellectual capital of an enterprise, suggested by national and foreign scientists, were analyzed. This analysis became the basis for generalized definition of intellectual capital of an enterprise proposed by the author. And also the structure of intellectual capital and its constituents were studied.

Ключові слова: інтелектуальний капітал, нематеріальні активи, персонал, конкурентні переваги, споживачі.

Сучасний розвиток економіки країни більшою мірою залежить від інтелектуального потенціалу, який на даний момент є рушієм інноваційного розвитку країни. Усі елементи в процесі формування інтелектуального потенціалу взаємодіють між собою: знання й здатності працівників, які складаються в організаційні процеси та ділові зв'язки з партнерами, які, у свою чергу, утворюють стійку клієнтську базу організації, і т. д. Слід зауважити, що інтелектуальний капітал (ІК) як складова частина інтелектуального потенціалу націлений на майбутнє. Найбільш успішно інтелектуальний капітал розвивається в процесі створення нової продукції, освоєння нових технологій. Розвиток залежить від здатності компанії організувати дослідження й розробки, сконцентрувати необхідні інтелектуальні матеріальні фінансові ресурси. Але в процесі взаємодії складових частин ІК підприємство може отримати позитивний ефект, який не буде пропорційним до затрачених зусиль. Тому актуальність даної статті полягає в необхідності дослідження складових частин інтелектуального капіталу для найбільш ефективної їх взаємодії.

Основою для вивчення інтелектуального капіталу та його структури вважаються наукові праці таких вітчизняних та іноземних вчених: Г. Крога, М. Полани, К. Вига, П. Саллівана, Л. Прусак, К. Свейби, Б. Лева, П. Друкера, А. Р. Лурія, Л. Едвінссона, Е. Брукінг, Баранчєєва В. П., Лукічевої Л. І., Б. Мільнера, Волкової Т. І., Супрун В. А., Леонтьєва А. Н., Волкова Д. Л., Гараніної Т. А., Є. Коновалової, В. Щетиніна, Р. Булігі, П. Кохно, В. Логачева, Є. Жернова тощо.

Метою даного дослідження є обґрунтування сутнісних особливостей інтелектуального капіталу підприємства для забезпечення об'єктивності його оцінки.

У науковій літературі, а також нормативних актах поняття інтелектуального капіталу розглядається з різних точок зору. Цим можна пояснити значну кількість підходів до формування визначення, а також структури інтелектуального капіталу. У таблиці наведена систематизація підходів до визначення інтелектуального капіталу.

Систематизація підходів до визначення інтелектуального капіталу

Автор	Сутність інтелектуального капіталу (ІК)	Ключові слова
Т. Стюарт	Сума всього того, що знають працівники, та що дає підприємству конкурентну перевагу того, тобто патенти, процеси, управлінські навички, досвід та знання про споживачів та постачальників	Сума знань, конкурентна перевага
Л. Едвінссон, Й. Руус, С. Пайк, Л. Фернстем	ІК – це всі негрошові та нематеріальні ресурси, які беруть участь у створенні цінності організації та які повністю або частково контролюються	Негрошові ресурси, контролюються організацією
С. Алберт, К. Бредлі	ІК — це процес перетворення знань та неосяжних активів у корисні ресурси, які дають конкурентні переваги підприємству або індивідуумам	Перетворення знань на корисні ресурси
Леонтьев Б. Б.	ІК — це вартість сукупності інтелектуальних активів підприємства, включаючи інтелектуальну власність, здібності та навички персоналу, а також накопичені бази даних і ділові зв'язки	Вартість інтелектуальних активів
Єфремов В. С.	ІК — це знання, які має організація та які виражені в ясній і легко передаваній формі	Знання, які легко передаються
Е. Брукінг	ІК — сукупність нематеріальних активів, які можуть бути використані для створення вартості та без яких компанія не може існувати й розвивати свої конкурентні переваги	Використовуються для створення вартості

Отже, проаналізувавши наявні визначення вітчизняних та іноземних авторів, можна зробити висновок, що інтелектуальний капітал — це сукупність накопичених негрошових та нематеріальних активів, які використовуються для створення вартості й забезпечують конкурентні переваги компанії.

Аналізуючи літературні джерела, узагальнену структуру інтелектуального капіталу можна подати у вигляді схеми (рисунок) [1].

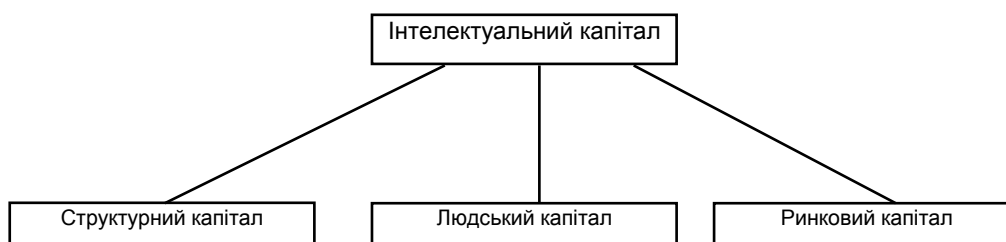

Рис. Складові інтелектуального капіталу

Слід розглянути основні особливості кожної зі складових частин інтелектуального капіталу.

Людський капітал вміщує сукупність колективних знань співробітників компанії, їх творчі здібності, здатності вирішувати складні питання, підприємницькі та управлінські навички, а також поставлену систему менеджменту на підприємстві, укладені контракти зі спеціалістами, ноу-хау, які неможливо відділити від певного співробітника. Для того щоб успішно керувати людським капіталом, менеджер повинен відслідковувати такі параметри: освіту, кваліфікацію, спеціальні (пов'язані з роботою) знання, професіональні здібності, психометричні характеристики [2].

Важливою особливістю є те, що людський капітал не належить компанії, та при звільненні співробітника може бути втрачена значна частина капіталу.

Структурний капітал — це найбільш різноманітна частина ІК. Вона складається з прав інтелектуальної власності, інформаційних ресурсів, інструкцій та методики роботи, системи організації роботи. Також до складу структурного капіталу входять систематизовані знання, у тому числі ноу-хау, які можливо відділити від працівників компанії. Таким чином, можна зробити висновок, що незважаючи на різноманітність складових частин даної групи, структурний капітал якнайбільш відповідає нематеріальним активам підприємства [3].

Ринковий капітал складається з брендів (товарних знаків та знаків обслуговування), фірмових найменувань, ділової репутації, наявності постійних клієнтів, повторних контрактів. Лише частину з переліченого можна віднести до активів у нашому розумінні. Наприклад, неможна вважати активами людей, які працюють в інших організаціях, але представляють інтереси нашого підприємства. Тому кількісна оцінка даної категорії суб'єктивна [4].

Таким чином, можна зробити висновок, що інтелектуальний капітал складається з трьох частин, та для ефективного використання інтелектуального капіталу керівництву підприємства потрібно слідкувати за взаємодією складових частин, а також дотримуватись певної стратегії:

1. Стимулювати працівників для збільшення знань, підвищення кваліфікації, здобуття нового досвіду, запровадження його на практиці, але в той же час створити такі умови праці, які не будуть провокувати працівників переходити до конкурентів.

2. Слідкувати за клієнтською базою для збереження зв'язків із постійними клієнтами. Проводити спеціальні акції та заходи.

3. Підвищувати рівень інноваційного розвитку підприємства (отримувати патенти, запроваджувати нові виробничі системи, програмне забезпечення тощо).

Інтелектуальний капітал є важливою умовою конкурентної переваги компанії. Тому сьогодні потрібно стимулювати розвиток інтелектуального капіталу.

Наук. керівн. Ріпка Д. О.

Література: 1. Бервено О. В. Інтелектуальний капітал: економічний зміст і особливості формування в транзитивному суспільстві : автореф. дис... канд. екон. наук : 08.01.01 / О. В. Бервено ; Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. – Х., 2002. – 19 с. 2. Сергеев А. Л. Типология ресурсов интеллектуального капитала фирмы / А. Л. Сергеев // Экономический вестник РГУ. – 2005. – № 1. – С. 59–64. 3. Козирев А. Н. Оценка стоимости нематериальных активов и интеллектуальной собственности / А. Н. Козирев, В. Л. Макаров. – М. : Интерреклама, 2003. – 352 с. 4. Стоунхаус Дж. Управление организационным знанием / Дж. Стоунхаус // Менеджмент в России и за рубежом. – 1999. – № 1. – С. 3–18.